

5. Kis kócsag (*Egretta garzetta*): 45 pár fészkelő, átlag 3 fiókával.
6. Bakcsó (*Nycticorax nycticorax*): 80 lakott fészek, fészkenként átlagosan 3 fióka.
7. Kanalasgém (*Platalea leucordia*): 70 pár. Néhány fészekben még tojások voltak, a fiókás fészkekben átlag 3 fióka.

A gémtelepától néhány száz méterre lévő úszó sirályszigeten mintegy 100–120 dankasirály és 20–25 pár küszvágó csér fészket figyeltünk meg.

Dr. Juhász Lajos

Adatok Budapest ÉK-i részének madárfaunájáról

A terület leírása, növényzete.

A vizsgált terület a Gödöllői-dombság és a Pesti-síkság határára esik, Budapest ÉK-i részén található. Részei a Cinkotai-erdő, a Naplás-tó, a Szilas-völgy rétjei és Mátyásföld peremkerületei a környező szántóföldekkel. Ezek adatait a rákoscsabai sóderbánya és a Szerb Antal Gimnázium parkjának néhány adata egészíti ki. A területre a barna erdőtalajok a jellemzőek. Az eredeti növénytakaró, amely feltehetőleg homoki tölgyes lehetett, eltűnt, s ma már csak nyomai lelhetők fel.

A vizsgált terület rendkívül tagolt, amit legszembetűnőbben a vegetáció jelez. A beépített területek jellemzői a konyhakertek és gyümölcsösök. Ezeket a részeket szántók veszik körül, amelyek elsősorban kis méretű háztáji földek, de nagyüzemi táblákat is találunk. A gyakori, gazos parlagok és útszélek télen fontos táplálkozó helyek. A cinkotai gimnázium parkja, sűrű bokrosaival és idős fáival, speciális élőhely, amely két, a területen máshol nem fészkelő fajnak is otthont ad. A bánya legjelentősebb élőhelyei a függőleges partfalak. A Szilas-patak völgyében száraz- és nedves rétek találhatóak kisebb nád foltokkal, fűzbokrosokkal

és öreg fűzekkel. Két helyen nagyobb csalános–nádas alakult ki. A tó gátja előtt egy figyelemre méltó, kis láprét található. A terület fontos része a Naplás-tó, ami a patak duzzasztásával keletkezett a hetvenes évek elején. A tó DK–ÉNy irányban fokozatosan mélyül. A gát víz felőli oldala kövezett, mellette nyílt vízfelület található. A sekélyebb részek felé haladva egy hínáros, majd egy gyékényes-nádas, kijebb magassásos és magaskórós zónák találhatóak. A vizsgált terület másik jelentős része az erdő. Nagysága közel 365 ha, állománya rendkívül összetett. Területének kb. felén egy kevéssé jelentős, tíz éves körüli fiatalos található. Az idősebb rész kb. 40 éves. Főbb fajai a fekete fenyő, az akác, a kocsányos tölgy és a korai juhar. Az eredeti vegetációra utal az erdő gazdag cserjeszintje, amely a madarak táplálkozásában és szaporodásában is igen fontos. Leggyakoribb fajok a bodza, a galagonya, a kökény és a betelepített Padus serotina.

A terület avifaunája.

E munkában az 1979.09.01. és 1985.08.04. közti, a területre vonatkozó faunisztikai adataimat dolgoztam fel. Ez alatt az idő alatt 122 megfigyelési napot töltöttem a terepen, melyet 55 alkalmi megfigyelés adata egészít ki. Ezek évszakos megoszlása a következő:

	tavas	nyár	ősz	tél	összes
megfigyelési nap	47	13	27	35	122
alkalmi adat	18	8	13	16	55
fajszám	118	88	96	56	144
példányszám	7.998	3.720	10.629	12.703	35.050

I. sz. táblázat

A fenti táblázatban megtalálható az egyes aspektusokban előforduló fajok száma és össz.példányszáma, valamint az összesített eredmények is. Mint látható, a területen eddig 144 madárfaj

35.050 példányát jegyeztem fel. Közülük kb. 70 faj alkalmi-, vagy rendszeres fészkelő. Ezekkel együtt a területen rendszeresen előfordul kb. 95 faj. További kb. 50 faj alkalmi vendégnek bizonyult, ezek közül az érdekesebbeknek pontos adatait is közlöm. (További 6 faj megkerülése várható, melyeket a terület közvetlen környékén már megfigyeltem, vagy megbízható megfigyelők szóbeli közléséből ismerek. Ezek a macskabagoly, a fekete harkály, az erdei pacsirta, a nagy fülemüle, a csonttollu, és a keresztcsőrű.) Az adatokat elsősorban távcsöves megfigyeléseken, valamint a faj hang alapján történő azonosításán alapulnak. A megfigyelt fajok a következők:

Podiceps ruficollis (kis vöcsök): a leggyakoribb vöcsökfaj, fészkelő.

Podiceps nigricollis (fekenyakú vöcsök): 14 alkalommal figyeltem meg, összesen 57 példányt.

Podiceps cristatus (búbos vöcsök): kis számban fordul elő, alkalmi fészkelése feltételezhető.

Podiceps griseigena (vörösnyakú vöcsök): egy adat: 1984.09.08. 1 pd.

Ardea cinerea (szürke gém): 5 esetben figyeltem meg.

Ardea purpurea (vörös gém): 5 alkalommal figyeltem meg.

Ixobrychus minutus (törpe gém): 6 esetben észleltem.

Ciconia ciconia (fehér gólya): 2 tavaszi és 1 nyári megfigyelés.

Anser anser (nyári lúd): egyetlen megfigyelés: 1981.12.28. 13 pd.

Anser fabalis (vetési lúd): 4 esetben észleltem kisebb csapatait.

Anas platyrhynchos (tőkés réce): gyakori fészkelő faj.

Anas querquedula (böjti réce): rendszeres átvonuló, főként tavasszal.

Anas crecca (csörgő réce): egyetlen adata: 1984.10.20. 9 pd.

Spatula clypeata (kanalásréce): két adat: 1982.03.15. 3 pd., 82.06.08. 1 pd.

Aythya ferina (barátréce): rendszeresen előfordul, fészkelése néhány párban valószínű.

Aythya fuligula (kontyos réce): kis számban rendszeresen előfordul.

Aythya nyroca (cigányréce): alkalmi fészkelő, kis számban rendszeresen megfigyelhető faj.

- Tringa hypoleucos* (billegetőcankó): kis számú, de rendszeres tavaszi vendég. 12 esetben, 29 példányát figyeltem meg.
- Scolopax rusticola* (erdei szalonka): 3 megfigyelés 1981-ben.
- Calidris minuta* (apró partfutó): 1 megfigyelés: 1984.09.29. 1 pd.
- Philomachus pugnax* (pajzsoscankó): egy adat: 1985.04.28. 26 pd.
- Larus argentatus* (ezüstsirály): 3 alkalommal fordult elő a területen: 1980.12.22. 6 pd., 1981.04.04. 4 pd. és 1984.09.29. 2 pd.
- Larus ridibundus* (dankasirály): rendszeresen előfordul.
- Chlidonias hybrida* (fattyúszerkő): egy adat: 1985.08.04. 3 pd.
- Chlidonias leucopterus* (fehérszárnyú szerkő): három megfigyelés: 1980.05.19. 3 pd., 1981.05.01. 4 pd. és 1985.05.12. 7 pd.
- Chlidonias niger* (kormos szerkő): 3 alkalommal figyeltem meg: 1981.05.01. 14 pd., 05.11. 47 pd. és 1982.05.30. 2 pd.
- Columba oenas* (kék galamb): egyetlen adat: 1982.05.02. 6 pd.
- Columba palumbus* (örvös galamb): rendszeres fészkelő az erdőben.
- Streptopelia turtur* (vadgerle): aránylag gyakori fészkelő.
- Streptopelia decaocto* (balkáni gerle): gyakori fészkelő.
- Cuculus canorus* (kakuk): nyáron át rendszeresen 4–8 pd.
- Asio otus* (erdei fülesbagoly): szórványos fészkelő.
- Caprimulgus europaeus* (lappantyú): szórványos megfigyelések. 1981.05.03. és 06.13-i adatok és nászrepülése költésre utal.
- Apus apus* (sarlósfecske): egyetlen adata: 1982.05.10. 6 pd.
- Alcedo atthis* (jégmadár): egyetlen megfigyelés: 1984.09.22. 1 pd.
- Merops apiaster* (gyurgyalag): a bányában csökkenő, kis számban költ. Nagyobb mennyiségben vonul át a területen.
- Upupa epops* (búbosbanka): 1–2 párban költő faj.
- Jynx torquilla* (nyaktekercs): 1–2 párban költ.
- Picus viridis* (zöld küllő): néhány párban költ.
- Dendrocopos maior* (nagy fakopáncs): kis számban költ a területen.
- Dendrocopos syriacus* (balkáni fakopáncs): néhány pár költ.
- Dendrocopos medius* (közép fakopáncs): 1 adata: 1981.03.07. 1 pd.

- Bucephala clangula* (kerceréce): adatai: 1982.11.07. 2 pd., 1984.11.24. és 12.01. 1–1 pd.
- Accipiter gentilis* (héja): 3 alkalommal fordult elő: 1981.01.10. 1 pd., 1981.06.07. 1 pd és 1985.03.10 1 pd.
- Accipiter nisus* (karvaly): egy pár rendszeresen mutatkozik a területen, fészkelésük nem kizárt.
- Buteo buteo* (egerészölyv): a leggyakoribb vágómadár, váltófészke a területen található.
- Buteo lagopus* (gatyás ölyv): szórványos téli vendég. Adatai: 1982.01.23. 1 pd., 1982.09.11. 1 pd., 12.12. 1 pd és 1995.01.13. 1 pd.
- Circus aeruginosus* (barna rétihéja): 1982.05.16. 1 pd., 1985.04.14. 1 pd.
- Falco peregrinus* (vándorsólyom): mindössze háromszor figyeltem meg 1981-ben: 01.03. 1 pd., 02.10. 1 pd. és 11.22. 1 pd.
- Falco subbuteo* (kaba): adatai: 1982.07.23. és 09.05. 1–1 pd.
- Falco columbarius* (kis sólyom): szórványos téli vendég: 1981.01.25., 11.22. 1–1 pd., 12.13., 12.29. 2–2 pd., 1982.11.07. 1 pd., 1985.01.20. 1 pd., 03.10. 2 pd.
- Falco tinnunculus* (vörös vércse): rendszeresen megfigyelhető.
- Perdix perdix* (fogoly): a területen kis számban költ.
- Phasianus colchicus* (fácán): rendszeres fészkelő.
- Gallinula chloropus* (vízityúk): néhány pár költ a tó nádasában.
- Fulica atra* (szárcsa): gyakori fészkelő, ősszel nagyobb számban vonul át.
- Vanellus vanellus* (bíbic): rendszeres tavaszi átvonuló.
- Charadrius hiaticula* (parti lile): 1983.04.09. 1 pd., 04.23. 2 pd.
- Charadrius dubius* (kis lile): 4 adata: 1985.04.14., 04.20., 04.28. 3–3 pd. és 05.05. 4 pd.
- Numenius arquata* (póling): 2 adat: 1985.03.17. 9 pd., 03.31. 1 pd.
- Tringa totanus* (piroslábú cankó): két alkalommal figyeltem meg a leeresztett víztározóban: 1983.04.09. 1 pd., 1985.05.05. 2 pd.
- Tringa ochropus* (erdei cankó): 2 adata: 1985.03.17. és 03.31. 1–1 pd.

- Dendrocopos minor* (kis fakopáncs): telente rendszeresen 1–1 példány.
- Galerida cristata* (búbospacsirta): gyakori fészkelő a szántókon és a bányában.
- Alauda arvensis* (mezeipacsirta): a szántók gyakori fészkelője.
- Hirundo rustica* (füstifecske): gyakori, a lakott területeken fészkel.
- Delichon urbica* (molnárfecske): rendszeres, a lakott területeken költ.
- Riparia riparia* (parti fecske): a bányában változó számban fészkel.
- Oriolus oriolus* (sárgarigó): gyakori fészkelő.
- Corvus cornix* (dolmányos varjú): egy pár fészkel a területen.
- Corvus frugilegus* (vetési varjú): tömeges téli vendég.
- Coloeus monedula* (csóka): a varjú csapatokkal kis számban rendszeresen megjelenő faj.
- Pica pica* (szarka): 1–2 pár fészkel.
- Garrulus glandarius* (szajkó): több párban költ.
- Parus maior* (széncinege): rendszeres fészkelő, gyakran megfigyelhető.
- Parus caeruleus* (kék cinege): a széncinegékénél kisebb számban, rendszeresen fészkelő faj.
- Parus ater* (fenyvescinege): 10 esetben, 27 pd-t figyeltem meg.
- Parus palustris* (barátcinege): kis számban fészkel.
- Parus montanus* (kormosfejű cinege): egy adat: 1982.04.06. 1 pd.
- Aegithalos caudatus* (őzlapó): rendszeres téli vendég. 1985-ben egy pár valószínűleg költött az erdőben.
- Remiz pendulinus* (függőcinege): egyetlen adata: 1981.06.27. 4 fiókat vezető pár. Fészket a területen nem találtam meg.
- Sitta europae* (csuszka): a gimnázium parkjában alkalmilag költ.
- Certhia brachydactyla* (rövidkarmu fakusz): 9 esetben, 10 példányt észleltem, alkalmi téli vendég, de 2 tavaszi és 1 nyári adata is van.
- Troglodytes troglodytes* (ökörsem): kis számban rendszeres téli vendég, esetleg alkalmilag költ.
- Turdus viscivorus* (léprigó): ritka átvonuló.
- Turdus pilaris* (fenyőrigó): rendszeres téli vendég.

Turdus philomelos (énekes rigó): néhány párban költ.

Turdus merula (fekete rigó): gyakori fészkelő.

Oenanthe oenanthe (hantmadár): a lakott területeken és a bányában néhány párban költ

Saxicola torquata (cigány csaláncsúcs): rendszeres fészkelő.

Saxicola rubetra (rozsdás csaláncsúcs): 1–2 pár költ a területen.

Phoenicurus phoenicurus (kerti rozsdafarkú): 1 adat: 1979.09.15.
1 pd.

Phoenicurus ochruros (házi rozsdafarkú): rendszeres átvonuló.

Luscinia megarhynchos (fülemüle): aránylag gyakori fészkelő.

Erithacus rubecula (vörösbegy): viszonylag gyakori költő faj.

Locustella naevia (réti tücsökmadár): 1981-ben és 1985-ben vsz. fészkel a területen néhány pár a tó-környéki sásosokban.

Locustella fluviatilis (berki tücsökmadár): feltehetőleg több párban költ a területen.

Locustella luscinioides (nádi tücsökmadár): valószínűleg néhány pár költ.

Acrocephalus arundinaceus (nádirigó): rendszeres fészkelő.

Acrocephalus scirpaceus (cserregő nádiposzáta): feltehetőleg kisebb számban fészkel.

Acrocephalus palustris (énekes nádiposzáta): feltehetőleg több párban költ a területen.

Acrocephalus schoenobaenus (foltos nádiposzáta): a leggyakoribb nádiposzáta, fészkelő.

Acrocephalus paludicola (csíkosfejű nádiposzáta): egyetlen adata: 1982.07.23. 1 pd., éneklő hím!

Hippolais icterina (kerti geze): a gimnázium parkjában 1–3 pár rendszeresen fészkel.

Sylvia atricapilla (barátka poszáta): aránylag gyakori fészkelő ú

Sylvia borin (kerti poszáta): feltehetőleg fészkel a területen.

Sylvia communis (mezei poszáta): rendszeres átvonuló.

Sylvia curruca (kis poszáta): rendszeres fészkelő.

Phylloscopus trochilus (fitiszfűzike): 1–2 pár valószínűleg költ a területen.

Phylloscopus collybita (csilpcsalp-fűzike): gyakori fészkelő faj.

Phylloscopus sibilatrix (siségő fűzike): alkalmi költése feltételezhető.

- Regulus regulus* (királyka): gyakori téli vendég.
- Regulus striata* (szürke légykapó): kis számban költ.
- Ficedula hypoleuca* (kormos légykapó) adatai: 1981.04.05., 04.09. 1–1 pd., 1982.04.27., 08.21. 1–1 pd., 1983.04. 17. 1 pd., 1985.05.05. 3 pd.
- Ficedula albicollis* (örvös légykapó). mindössze 3 észlelés.
- Prunella modularis* (szürkebegy): 2 adat: 1985.03.17. és 03.31. 1–1 pd.
- Anthus pratensis* (réti pityer): adatai: 1982.09.26. 3 pd., 10.16. 6 pd., 1984.09.08. 2 pd.
- Anthus campestris* (parlagi pityer): 1 adat: 1985.04.28. 1 pd.
- Anthus trivialis* (erdei pityer): kisebb számban fészkel a területen.
- Anthus spinoletta* (havasi pityer): megfigyelési adatok: 1984.11. 04. 5 pd., 12.16. 2 pd., 12.23. 12 pd., 1985.01.06. 1 pd., 01.20. 2 pd., 02.17. 36 pd. és 03.23. 31 pd.
- Motacilla alba* (barázdabillegető): kis számban fészkel a tó környékén és a bányában.
- Motacilla flava* (sárga billegető): 1–2 pár költ a patak mentén.
- Motacilla cinerea* (hegyi billegető): 1 adat: 1984.09.29. 2 pd.
- Lanius excubitor* (nagy őrgébics): 5 esetben figyeltem meg: 1982.01.03., 01.23., 1–1 pd., 11.07. 2 pd., 12.19. 1 pd., 1985.01.20. 1 pd.
- Lanius minor* (kis őrgébics): 2 adata: 1981.05.10. és 11. 1–1 pd.
- Lanius collurio* (tövisszúró gébics): rendszeres fészkelő.
- Sturnus vulgaris* (seregély): igen gyakori, az erdő természetes odvainak nagy részében ez a faj költ.
- Passer domesticus* (házi veréb): a lakott területeken igen gyakori.
- Passer montanus* (mezei veréb): nagyon gyakori fészkelő.
- Coccothraustes coccothraustes* (meggyvágó): rendszeres téli vendég, alkalmi fészkelése lehetséges.
- Carduelis chloris* (zöldike): gyakori fészkelő.
- Carduelis carduelis* (tengelic): gyakori költő faj.
- Carduelis spinus* (csíz): gyakori téli vendég.
- Carduelis cannabina* (kenderike): néhány pár valószínűleg költ, ősztől tavaszig gyakori.
- Carduelis flavirostris* (téli kenderike): 2 adata: 1981.01.03. 10 pd., 1981.01.04. 3 pd.

Serinus serinus (csicsörke): rendszeres fészkelő.
Pyrrhula pyrrhula (süvöltő: rendszeres téli vendég.
Fringilla coelebs (erdei pinty): gyakori költő faj.
Fringilla montifringilla (fenyőpinty): gyakori téli vendég.
Emberiza citrinella (citromsármány): kisebb számban vsz. költ.
Emberiza calandra (sordély): 2 adata: 1981.01.04. 1 pd. és
1982.11.07. 5 pd.
Emberiza schoeniclus (nádi sármány): vsz. rendszeres fészkelő.
Plectrophenax nivalis (hósármány): egy adat: 1981.11.30. 14 pd.

A madárfauna rövid értékelése:

A fenti adatokat nem akarom most részletesen és alaposan elemezni, de azért néhány, általam fontosnak tartott dologra szeretnék itt röviden kitérni. Mint már volt róla szó, a vizsgált terület aránylag kicsi, de rendkívül heterogén. Ez meglátszik az avifaunán is, ahol a nagy faj-szám mellett, az egyes fajok egyedszáma kicsi. A területen fészkelő fajok állományának pontosabb méreteire a következő évekre tervezett felmérésektől várhatunk választ. A megfigyelések másik eredményeként már most megállapítható, hogy több faj populációja kisebb, mint azt a terület eltartó képessége indokolná. Különösen élesen előtűnik ez az odulakó madaraknál, ahol az odu hiány korlátozza a fészkelő párok számát. Az eddigieket figyelembe véve érdemesnek tűnik a madárvédelmi tevékenységet fokozni. Érdemes lenne foglalkozni a terület védetté nyilvánításával, – a GATE Növény-tani Tanszéke botanikai szempontokra való hivatkozással erre már javaslatot tett, egyrészt helyzete (kiránduló terület)í másrészt gazdag flórája és faunája miatt.

Végül szeretném köszönetemet kifejezni, többek közt Ócsag Attilának, Bódi Lászlónak, Schmidt Gábornak és Lauter Józsefnek hasznos támogatásukért és segítségükért.

Kalivoda Béla